

เศรษฐกิจพอเพียง : พระอัจฉริยภาพทางมนุษยนิเวศวิทยา แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*

มนตรี สุวรรณ**

บทคัดย่อ

อะไรก็ตามที่มีความเป็นธรรมชาติ อะไรก็ตามนั้นย่อมมีความเป็นสมดุล และอะไรก็ตามที่มีความเป็นสมดุล อะไรก็ตามนั้นย่อมมีความมั่นคงยั่งยืน ความมั่นคงยั่งยืนนี้เองที่เรียกขานในทางวิชาการว่า “ความยั่งยืน” (sustainability)

ระบบสังคมและระบบนิเวศก็คล้ายกับระบบอื่น ๆ ซึ่งต่างก็มีองค์ประกอบของระบบทำหน้าที่เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าองค์ประกอบต่าง ๆ ทำหน้าที่อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ความสมดุลและความยั่งยืนของระบบก็จะบังเกิดขึ้น นำเสียดายที่ระบบนิเวศโลก (global ecosystem) กำลังสูญเสียความสมดุล อันเนื่องมาจากองค์ประกอบหนึ่ง คือ ประชากรมนุษย์กำลังใช้ศักยภาพของตัวเองอย่างเต็มที่ในฐานะผู้บริโภค ด้วยการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งของระบบนิเวศโลกมาใช้จนเกินขีดความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับได้ (natural carrying capacity) ความยั่งยืนของระบบนิเวศโลกกำลังเสื่อมถอย ที่น่าวิตกมากกว่านี้คือ ระบบนิเวศโลกอาจถึงกาลแตกสลาย หากไม่มีมาตรการที่เหมาะสมในการทำให้ความสมดุลกลับคืนมา

บทความนี้ เขียนขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงพระปรีชาญาณแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันเกี่ยวเนื่องด้วยพระราชดำริเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” พระองค์ทรงมีพระอัจฉริยภาพด้านมนุษยนิเวศวิทยา (human ecology) โดยใช้หลักการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างสังคมให้เกิดความสมดุลและความยั่งยืน ยากที่จะมีผู้ใดทำได้เสมอเหมือน

* บรรยายในที่ประชุมราชบัณฑิตและภาคีสมาชิก สำนักกรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓

** ภาควิชาสังคมศาสตร์และการเมือง ประเภทสังคมศาสตร์ สาขาวิชาภูมิศาสตร์; ศาสตราจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

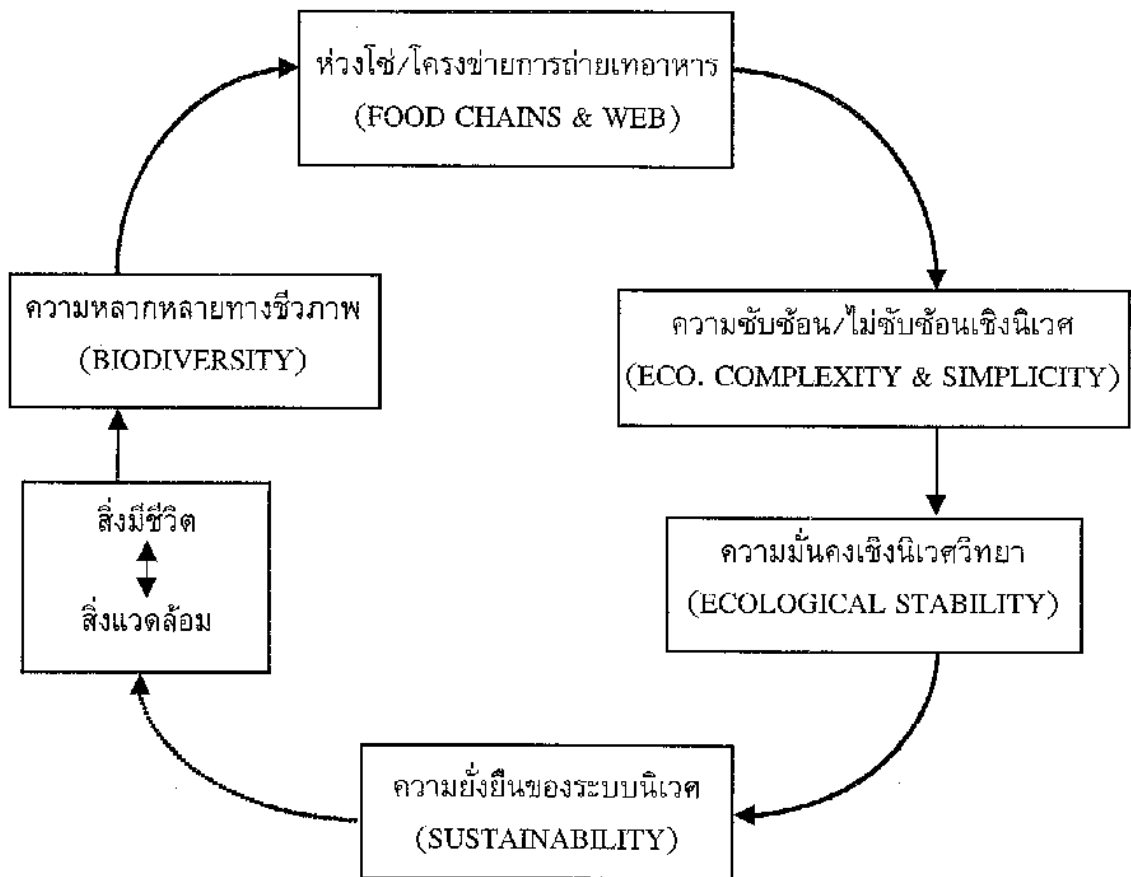
บทนำ

ความเป็นระบบ (systematization) เกิดขึ้นได้จากการที่องค์ประกอบทั้งหมดของระบบต่างทำหน้าที่สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าระบบมีองค์ประกอบครบถ้วน และทุกองค์ประกอบทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ความมั่นคงถาวรย่อมเกิดขึ้นกับระบบนั้น ร่างกายมนุษย์จัดว่าเป็นระบบระบบหนึ่งซึ่งมีอวัยวะต่าง ๆ เช่น แขน ขา หัว ตา คอ จมูก ตับ ไต หัวใจ และอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบ หากอวัยวะต่าง ๆ เหล่านี้ทำหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสม ความมีร่างกายที่แข็งแรงและมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ก็เกิดขึ้น โรคภัยไข้เจ็บก็จะไม่มีการไปให้หมอรักษาก็ไม่จำเป็น ทำนองเดียวกันกับรถยนต์ซึ่งมีชิ้นส่วนต่าง ๆ เช่น ล้อ พวงมาลัย แบตเตอรี่ ลูกสูบ และอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบ หากรถยนต์มีชิ้นส่วนครบถ้วนและแต่ละชิ้นส่วนต่างทำงานหรือยังใช้การได้ดี รถยนต์นั้นก็สามารรถใช้ขับเคลื่อนไปไหนมาไหนได้โดยไม่ต้องนำไปเข้าอู่ซ่อม

ฉันทัดก็ฉันทันั้น ระบบนิเวศ (ecosystem) คือระบบความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยมีพืชและสัตว์รวมทั้งมนุษย์เป็นองค์ประกอบประเภทสิ่งมีชีวิต (biotic components) และมีสารเคมี ลักษณะทางกายภาพ และพลังงานเป็นองค์ประกอบประเภทสิ่งไม่มีชีวิต (abiotic components) หากสิ่งมีชีวิตทั้งหมดทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน กล่าวคือ มีพืชทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตเชิงนิเวศวิทยา มีสัตว์ทำหน้าที่เป็นผู้บริโภคลำดับต่าง ๆ และมีจุลินทรีย์ทำหน้าที่เป็นผู้ย่อยสลายในขณะเดียวกันสิ่งไม่มีชีวิตต่างก็ทำหน้าที่เป็นตัวการสนับสนุนสิ่งมีชีวิตให้ทำหน้าที่อีกต่อหนึ่ง ความเป็นสมดุลของระบบนิเวศจะเกิดขึ้นตามมาเช่นกัน (แผนภาพที่ ๑)

อย่างไรก็ตาม สภาวะการณ์ของโลกในปัจจุบันได้บ่งบอกให้เห็นถึงสภาพแห่งการสูญเสียความสมดุล ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ความร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงลดจนปัญหาสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่าง ๆ เช่น ผลกระทบเรือนกระจก (greenhouse effects) โอโซนในบรรยากาศกำลังถูกทำลาย (ozone depletion) เอลนีโญ (El Niño) และภัยธรรมชาติลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดบ่อยขึ้นและรุนแรงมากขึ้น ล้วนเป็นผลที่เกิดจากการเสียสมดุลในองค์ประกอบของโลกทั้งสิ้น

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรมนุษย์บนพื้นโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ถือว่าเป็นรากเหง้าที่สำคัญของการสูญเสียสมดุลของระบบนิเวศโลก ความต้องการในปัจจุบันต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตได้ทวีขึ้นตามการเพิ่มจำนวนของประชากร ในทางตรงกันข้ามทรัพยากรธรรมชาติกลับนับวันจะลดจำนวนหรือปริมาณลง อันเนื่องมาจากการถูกนำไปใช้ประโยชน์มากขึ้น เทคโนโลยีอันทันสมัยถูกคิดค้นและประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อเสาะแสวงหาและนำเอาทรัพยากรมาใช้ สิ่งที่น่าสังเกตุที่เป็นผลสืบเนื่องตามมาจากสภาวะการณ์ดังกล่าวแล้ว คือปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์มากขึ้นและมากขึ้นตามลำดับ

แผนภูมิที่ ๑ ความสัมพันธ์ภายใต้ระบบนิเวศ

กระแสวิชาการและกระแสโลก

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลกมิได้ถูกมองข้ามโดยนักวิชาการจากสถาบันต่าง ๆ รวมตลอดจนประชาคมโลกที่เป็นสมาคมของรัฐและองค์กรภาคเอกชน ทุกฝ่ายต่างมีความตระหนักในปัญหาและเล็งเห็นถึงผลกระทบที่อาจมีต่อสิ่งแวดล้อมและต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์เอง ต่างฝ่ายต่างพยายามหามาตรการและวิธีการในอันที่จะช่วยลดและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าเพียงช่วงระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา ได้มีกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมากที่เริ่มต้น และดำเนินการโดยสมาคมและองค์กรดังกล่าว กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์เพื่อสร้างเสริมบำรุงรักษา การรณรงค์เพื่อต่อต้านโครงการพัฒนาที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การลงนามในปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม การออกกฎหมายและระเบียบข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อม การเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม และมาตรการสีเขียว (green measurements) เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการใส่ใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลกทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่ากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวข้างต้น เท่าที่ได้ดำเนินการมาไม่สามารถขจัดปัญหาสิ่งแวดล้อมให้หมดสิ้นลงได้ เพียงแต่ช่วยลดหรือบรรเทาปัญหาลงได้ส่วนหนึ่งเท่านั้น มีเหตุปัจจัยหลายประการที่เชื่อว่ามีส่วนทำให้มาตรการดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลกได้อย่างเบ็ดเสร็จ เหตุปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย

๑) มาตรการบางอย่างถูกคิดค้นและดำเนินการอยู่ในประเทศหรือกลุ่มประเทศหนึ่งของโลก ซึ่งสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและสภาพทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของประชาชนมีความแตกต่างกันไปจากอีกประเทศหนึ่งหรือกลุ่มประเทศอื่น การใช้มาตรการเดียวกันในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมสำหรับทุกประเทศจึงกลายเป็นข้อจำกัด

๒) มาตรการหรือโครงการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบางมาตรการหรือบางโครงการอาจใหญ่โตหรือครอบจักรวาลเกินไป เป็นเหตุทำให้การมองปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างกว้าง ๆ ไม่ลึกซึ้งและต้องแก้ การดำเนินการแก้ปัญหาจึงเป็น การแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาอย่างผิวเผิน เหตุแห่งปัญหาไม่ได้ถูกขจัดให้หมดไป

๓) หลายมาตรการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องอาศัยการลงทุนสูง สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร และอื่น ๆ

๔) การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมเท่าที่ดำเนินการมาได้เน้นหนักทฤษฎี และหลักการมากเกินไป การดำเนินการหลายลักษณะไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการตามกระแสโลก และการจัดการด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

๕) มาตรการในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา เป็นมาตรการที่เน้นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุมากกว่าการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงไม่ได้รับการแก้ไขอย่างสมบูรณ์ เพราะเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการขจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

“เศรษฐกิจพอเพียง” มาตรการที่นำไปสู่ความยั่งยืนที่แท้จริง

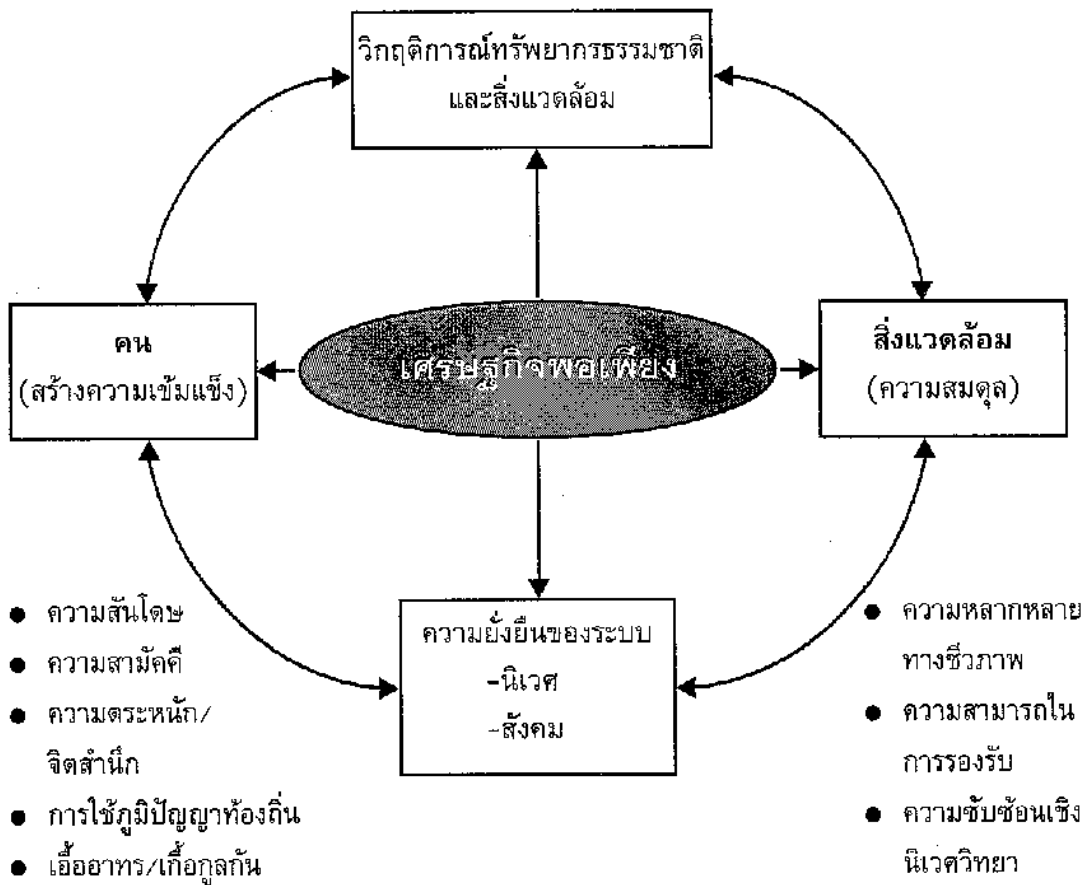
ท่ามกลางกระแสแห่งการเสาะแสวงหาและคิดค้นมาตรการในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมกลุ่มต่าง ๆ แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นมาตรการหนึ่งที่จะได้รับความสนใจจากมวลชนอย่างกว้างขวางว่าน่าจะแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของประเทศไทย ซึ่งมีพื้นฐานเศรษฐกิจที่เน้นภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก และกำลังประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรงในปัจจุบัน

“เศรษฐกิจพอเพียง” คือแนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้พระราชทานพระราชดำริไว้เมื่อกว่า ๕๐ ปีที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวยังทรงยึดมั่นในแนวคิดนี้เรื่อยมาสำหรับโครงการพัฒนาที่พระองค์ทรงมีส่วนเกี่ยวข้อง แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” พิจารณาโดยภาพรวมมีลักษณะหลาย ๆ อย่างที่แตกต่างไปจากมาตรการที่ได้กล่าวแล้วทั้งหมดข้างต้น ที่เป็นประเด็นสำคัญคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นการแก้ปัญหาที่ระดับย่อย กล่าวคือ เริ่มที่ระดับครอบครัวและระดับชุมชน และพระองค์ทรงมุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ด้วยแนวคิดดังกล่าวนี้เองทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่ำ อาศัยความรู้ในระดับท้องถิ่นที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน และสุดท้ายคือ มีความเป็นไปได้สูงมากในทางปฏิบัติ

ด้วยทฤษฎีเชิงมนุษยนิเวศวิทยา ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การรักษาความสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้งสอง จำเป็นต้องอาศัยหลักการจัดการทั้งที่ตัวมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้ได้ทำหน้าที่ตามธรรมชาติอย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อความยั่งยืนของระบบเอง เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการแก้ปัญหาด้วยวิธีการเชิงมนุษยนิเวศวิทยา ๒ กรณี คือ ปัญหาความอดอยาก และปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม (environmental pollution) กรณีแรกคือ ปัญหาความอดอยาก หากแก้ปัญหาโดยเน้นที่ปลายเหตุ คือพยายามหาวิธีการในการเพิ่มผลผลิตเพียงด้านเดียว อาจช่วยลดหรือบรรเทาปัญหาได้บ้าง แต่ไม่สามารถแก้ความอดอยากให้ทุกคนมีกินอย่างเพียงพอได้ทั้งหมด เว้นเสียแต่จะร่วมแก้ปัญหาที่ต้นเหตุคือที่ตัวมนุษย์ด้วยการลดอัตราการเพิ่ม ให้ความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงลดถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคโดยให้คำนึงถึงความจำเป็น ความเหมาะสมพอดีมากกว่าความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ทำนองคล้ายกับการแก้ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมจะใช้วิธีการบำบัดรักษา ซึ่งเป็นการแก้ที่ปลายเหตุ โอกาสที่ปัญหาจะหมดสิ้นไปก็คงยาก เว้นเสียแต่จะร่วมแก้ไขที่ตัวมนุษย์ด้วยการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่พึงมีต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาให้มากที่สุด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ทฤษฎีมนุษยนิเวศวิทยาในการแก้วิกฤติการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม และวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ-สังคมที่กำลังเกิดขึ้นในประเทศไทย พระองค์ทรงเล็งเห็นถึงประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาดังกล่าวที่ต้องแก้ไขทั้ง ๒ ส่วน พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพอย่างแยบยลแห่งพระองค์ท่าน พระราชกรณียกิจเกี่ยวเนื่องด้วยเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์มิเคยมุ่งเน้นที่ความสมดุลของสิ่งแวดล้อมหรือความเข้มแข็งของมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว แต่ทรงเน้นให้จัดการทั้ง ๒ ส่วนควบคู่กันไป

แผนภาพที่ ๒ แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” สู่ความยั่งยืนของระบบนิเวศและระบบสังคม

ในส่วนขององค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนึงถึงการสร้างความสมดุลตามธรรมชาติ ด้วยการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ (biodiversity) ความสามารถในการรองรับทางธรรมชาติ และความซับซ้อนเชิงนิเวศวิทยา (ecological complexity) หลักการของพระองค์ท่านคือ การแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ ส่วนในอัตรา ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ เพื่อเป็นแหล่งน้ำ ปลูกข้าว ปลูกพืชผักผลไม้ และปลูกบ้านอาศัย ตามลำดับ ในแหล่งน้ำให้เลี้ยงปลา เหนือบ่อน้ำให้เลี้ยงสัตว์ ซึ่งอาจเป็นไก่ เป็ด หรือสุกร มูลของสัตว์เลี้ยงที่ถ่ายลงในบ่อจะได้เป็นอาหารปลา พื้นที่สำหรับปลูกพืชผักผลไม้ ก็ได้ทรงแนะนำให้ปลูกพืชหลาย ๆ ชนิด สภาพการณ์เช่นนี้ องค์ประกอบต่าง ๆ ภายในพื้นที่จะทำหน้าที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ตัวเกษตรกรเจ้าของพื้นที่จะมีอาหารหลากหลายชนิดพอเพียงแก่การบริโภคตลอดทั้งปี

ในส่วนของผู้หรือคน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงสั่งที่จะสร้างความเข้มแข็ง เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในระบบและทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม พระองค์ทรงเน้นวิธีการสร้างความเข้มแข็งให้กับมนุษย์ด้วยทรงแนะนำให้คนเรารู้จักสันโดษ รู้จักประมาณตน หรือรู้จักพอดี มีความสมัครสมานสามัคคี มีความตระหนักและมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมและต่อสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตและมีความเอื้ออาทรเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (แผนภาพที่ ๒)

พระปรีชาญาณในการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อมแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าวได้ถูกนำไปสู่การปฏิบัติจริงโดยเกษตรกรในทุกภูมิภาคของประเทศ แม้จะยังไม่ครอบคลุมพื้นที่โดยกว้างขวาง แต่สัมฤทธิ์ผลจากการดำเนินการตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ปรากฏจริงและถูกเผยแพร่โดยสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระองค์ท่านที่สมควรแก่การเชิดชูของสรรเสริญ พระองค์ทรงเป็นผู้ที่มีพระอัจฉริยภาพทางมนุษยนิเวศวิทยาอย่างแท้จริง ยากที่จะมีผู้ใดเสมอเหมือน

บทสรุป

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวคิดเชิงปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการนำเอาทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาผสมผสานเข้ากับศาสตร์ทางสังคมและปรัชญาทางศาสนา เพื่อแก้วิกฤติเศรษฐกิจและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน ในขณะที่มาตรการในการแก้ปัญหาซึ่งเกิดขึ้น และ/หรือเสนอแนะโดยนักวิชาการรวมตลอดจนองค์กรต่าง ๆ ไม่สามารถให้สัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรมเด่นชัดได้ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในทางตรงกันข้ามได้แสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จที่เกิดจากการปฏิบัติอย่างเด่นชัด จนสามารถยืนยันได้ว่าเป็นแนวทางที่สำคัญที่จะทำให้ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ภายในระบบนิเวศที่มีมนุษย์เป็นองค์ประกอบอยู่ด้วย มีความสมดุลและนำไปสู่ความยั่งยืนในที่สุด

มีเหตุผลหลายประการที่ทำให้เกิดความมั่นใจว่า พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” สามารถทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ยั่งยืนได้ เหตุผลเหล่านี้ล้วนเกิดจากพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น เหตุผลดังกล่าวประกอบด้วย

๑) พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มิใช่เป็นเพียงแนวคิดเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมโดยง่าย

๒) พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มิได้พิจารณาและให้ความสำคัญเพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น แต่พิจารณาแบบองค์รวม (Holistic) โดยให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบอย่างเป็นระบบ

๓) พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มิได้เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน แต่เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมชาติ อาศัยเพียงความรู้ความเข้าใจ ระดับชาวบ้านที่เรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นก็สามารถดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จได้

๔) พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มิได้เป็นการดำเนินการที่ฝืนหรือพยายามเอาชนะธรรมชาติ แต่เป็นการดำเนินการที่อยู่ภายใต้ความสามารถที่จะรองรับของธรรมชาติ และของสังคม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “การพัฒนาจะ ต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในทางสังคมวิทยา” นี้เองที่เป็นแนวทางสู่ความยั่งยืนที่แท้จริง

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้หนึ่งเอง สิ่งก่อสร้างจะอยู่มั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป”.